

Kultur- og likestillingsdepartementet

- Åsulv Solstad (e.f.) - avdelingsdirektør
- Marit Lorentzen - fagdirektør

Høringsvar fra Nordlandsforskning – NOU 2024:8 *Likestillingens neste steg.* *Mannsutvalgets rapport*

Mannsutvalget har i utredningen *Likestillingens neste steg* levert et omfattende og viktig arbeid for å styrke norsk likestillingspolitikk, og gjøre den aktuell og relevant for gutter og menns liv. Utredningen tar for seg en rekke områder, som familieliv, utdanning, arbeidsliv, fritid og vold. Som en utredning med målsetning om at det skal vies «større oppmerksomhet til gutter og menns likestillingsutfordringer», har utvalget gjort en god jobb med å synliggjøre at likestillingsspørsmål er viktig for menn, og har lagt opp til en bred offentlig debatt der «mannsperspektivet» står sentralt. Vi vil berømme utvalget for innsatsen i den sammenheng. Nordlandsforskning vil ellers nøye oss med noen merknader til utredningens begrepsapparat, og til kapitlet om menn og utenforskap.

Utredningen henter begreper og perspektiver fra manns- og maskulinitetsforskningen. Det refereres blant annet til Connells begrep om *hegemonisk maskulinitet* i kapittel 2, og det snakkes om forskjellige typer maskuliniteter. Utvalget legger også vekt på «at det ikke bare er én måte å være mann på». Samtidig er begrepsapparatet omkring maskuliniteter – i flertall – ikke brukt gjennomgående i utredningen, og det vises først og fremst ulike mannsrolle(r) og kjønnsrolle(r) som legger begrensninger på menn og gutters handlingsrom. I utredningens sammendrag kan man for eksempel lese:

Mange menn føler seg komfortable i etablerte mannsroller. Samtidig vet vi at noe nmenn ikke føler seg hjemme i slike fellesskap. Økt aksept for et større kjønns- og seksualitetsmangfold, og for at menn kan utfordre eller bryte med rammene for mannsrollen, bidrar etter Mannsutvalgets syn til større valgfrihet for alle.

Her er det verdt å nevne at det å snakke om manns- og kjønnsrolle(r) er noe Connell er svært kritisk til i sitt hovedverk *Masculinities* (1995), en bok som har gitt et teoretisk fundament for den moderne manns- og maskulinitetsforskningen. Som Ole Jakob Madsen (2024) nylig har påpekt, er språket omkring mannsrolle(r) egentlig lite egnet til å tematisere «de samfunnsmessige forholdene» som påvirker menn, og at det er en tendens til at skylden for problemer hos menn legges på «internaliseringen av forventninger og sanksjoner». Vi forstår at det å snakke om mannsrolle(r) er en god måte å snakke til en bred offentlighet omkring de utfordringer som angår menn, men savner et begrepsapparat som i større grad er i tråd med nyere forskning, og som er bedre egnet til å tematisere de strukturelle utfordringene menn kan stå overfor. Det virker nærmest litt utdatert å snakke om «mannsrollen» i 2024.

På en annen side mener vi at utvalget har gjort noen kloke valg når det gjelder begrepsbruken som er viet til å beskrive unge menn i utenforskap. Her snakker man for

eksempel om en *protestmaskulinitet* for å synliggjøre hvordan (enkelte) gutter og menn kan ta avstand til storsamfunnet gjennom blant annet risikoadferd. Et begrep som derimot glimrer med sitt fravær her er *giftig maskulinitet*, som gjerne går igjen når man skal beskrive problematiske kjønne praksiser hos gutter og menn. Begrepet brukes både i forskning og i mediene, som en betegnelse for aggressivitet, dominanse, vold, sexisme, rasisme eller homofobi. Maskulinitetsforskeren Sam de Boise (2019) har bemerket at termens popularitet er lett å forstå, ettersom for eksempel de fleste voldshandlinger begås av menn. Som de Boise også understreker kan giftig maskulinitet være problematisk som et analytisk begrep. Dette henger sammen med at det er en fare for å redusere problemstillinger som kjønnet vold til et problem hos noen bestemte menn, fremfor å løfte det frem som et strukturelt problem. Andre har argumentert for at det å beskrive bestemte praksiser som «giftige», ikke akkurat er en fruktbar metafor for å beskrive menns problematiske praksiser (Ashcraft, 2023). Ettersom begrepet *giftig maskulinitet* går igjen i samfunnsdebatten – også i kjølvannet av den aktuelle NOUen – kunne man ha valgt dette begrepet for å legge vekt på skadelige kjønne praksiser, men i stedet har man valgt en tilnærming som ikke individualiserer menns utfordringer. Dette mener vi er et klokt.

I kapitlet «Gutter, menn og utenforskap» viser utredningen videre til utfordringene til de av oss «som faller utenfor samfunnet, og opplever at de har lite makt, innflytelse og muligheter». Kapitlet tar for seg aspekter som rus, kriminalitet og fengsling, men viser også et avsnitt til sosial isolasjon, ensomhet og lav livskvalitet. Som en del av sistnevnte kapittel vier utvalget også et avsnitt til *incels*, beskrevet som en undergruppe av «enslige menn» som opplever en «mangel på interesse fra kvinner». Det beskrives at disse mennene blant annet opplever stor grad av ensomhet og dårlig kroppsbilde. Kapitlet vier også et eget avsnitt til temaet menn og radikaliseringsprosesser. Incels-miljøer kan også ses på som en del av en tendens i samtiden, der menn som opplever skuffelser har en tendens til å søke tilflukt i en kollektiv identitet og fantasier om nye mannsfelleskap. Slik miljøer går gjerne under navnet *mannosfæren*, og har blitt løftet frem som en superspreder av en maskulinitet som både gir uttrykk for å være både fornærmet og aggressiv på en og samme tid. Vi skulle gjerne sett at utredningen hadde gitt en bredere beskrivelse av utfordringene med slike miljøer, og gjerne også at man hadde tematisert hvordan «ytringer som har vært karakteristiske innenfor lukkede digitale rom, nå siver ut i større deler av offentligheten» (Prøitz et al., 2022, s. 5). Dette er spørsmål som også er viktig for en bred offentlig debatt omkring menn og maskuliniteter, ikke bare for ekstremisme og radikaliseringsfeltet.

Referanser

Ashcraft, K. Ll. (2023). *Wronged and dangerous. Viral masculinity and the populist pandemic*. Bristol University Press.

Connell, R. (1995). *Masculinities*. University of California Press.

de Boise, S. (2019). Editorial: Is masculinity toxic? *NORMA*, 14(3), 147–151.
<https://doi.org/10.1080/18902138.2019.1654742>

Madsen, O. J. (2024, mai 2). Det er på tide å legge begrepet mansrollen på hylla. *Morgenbladet*. <https://www.morgenbladet.no/ideer/kommentar/2024/05/03/det-er-pa-tide-a-legge-begrepet-mansrollen-pa-hylla/>

Prøitz, L., Langeland, F., Steinnes, K. K., & Mainsah, H. (2022). Hybride maskuliniteter og hatideologi på nett: En litteraturgjennomgang om incels i et feministisk medievitenskapelig perspektiv. *Norsk medietidsskrift*, 29(2), 1–15.

Bodø 16.09.2024

Med vennlig hilsen

Iselin Marstrander
Adm. direktør

Fredrik Langeland
Seniorforsker